

บทสรุปวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ภูมิหลังของเยาวชนกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ

ทางศูนย์ ฯ ประสงค์ความสำเร็จในการคัดเลือกเยาวชนเข้ารับการอบรมโดยตรงตามเป้าหมายที่ทางศูนย์ ฯ ได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรก กล่าวคือ เยาวชนส่วนใหญ่ที่เข้ารับการอบรมเป็นเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และเป็นเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวโรงเรียน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาลักษณะทางภูมิหลังของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่เป็นเยาวชนเพศชายมากกว่าเยาวชนเพศหญิง มีอายุเมื่อเข้ารับการอบรมระหว่าง 12-15 ปี ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ทางศูนย์ ฯ กำหนดไว้ เยาวชนเหล่านี้เป็นเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวโรงเรียนทั้งสิ้นโดยมากแล้วเป็นเยาวชนที่จบเพียงแค่การศึกษาคณะมัธยมศึกษา (ประถมปีที่ 6) เท่านั้น ในด้านการประกอบอาชีพนั้น เยาวชนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรที่กินพื้นที่กินน้อยมีบุตรมาก มีฐานะยากจนและมีหนี้สินมาก จึงทำให้เยาวชนเหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องออกไปหางานรับจ้างนอกหมู่บ้าน เพื่อนำรายได้มาช่วยเหลือครอบครัวอันเนื่องมาจากการทำมาหากินไม่ได้ผล เยาวชนเหล่านี้จึงกลายเป็นแรงงานหลักของครอบครัวที่มีภาระต้องรับผิดชอบสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวซึ่งไม่สามารถทำงานได้ นับว่าศูนย์ ฯ มีความตั้งใจจริงที่จะช่วยแก้ไขปัญหาค่าของชนเหล่านี้ แต่ขณะเดียวกันลักษณะความยากจนดังกล่าวได้กลายมาเป็นอุปสรรค และเป็นข้อจำกัดในการทำางของโครงการนี้ไป เพราะเหตุที่เยาวชนเหล่านี้มาจากครอบครัวที่มีความยากจนมากเกินกว่าที่จะให้ความช่วยเหลือเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น การที่ศูนย์ ฯ จัดโครงการสินเชื่อให้กับเยาวชนนำกลับไปทำที่บ้านโดยที่ครอบครัวของเยาวชนเหล่านี้ถูกบังคับจากเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวในแต่ละวัน ทำให้เยาวชนเหล่านี้ไม่สามารถอยู่ในหมู่บ้านเพื่อทำโครงการสินเชื่อแต่เพียงอย่างเดียวได้เพราะในการทำโครงการแต่ละโครงการนั้น ต้องอาศัยระยะเวลาานประมาณ 4-6 เดือนก่อนที่จะให้ผลผลิต นอกจากนี้ศูนย์ ฯ เองก็ยังมีข้อจำกัดในการทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการออกตรวจดูแลสินเชื่อที่ไม่สามารถทำได้ทั่วถึง หนักกับเวลาเช่นในกรณีที่มีโรคระบาดเกิดขึ้น กว่าเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ฯ จะไปถึงสัตว์เลี้ยงก็ตายหมดแล้วเป็นต้น ข้อจำกัดดังกล่าวจึงกลายมาเป็นผลเสียยิ่งกว่าผลดี ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เยาวชนส่วนใหญ่เป็น

หนักข้างข้างระกบทางศูนย์ ๆ และการจัดโครงการสินเชื่อต้องหยุดชะงักลงโดยไม่มีโครงการต่อเนื่อง นอกจากนั้นยังเกิดทัศนคติในทางที่ผิด ๆ กับศูนย์ ๆ อีกด้วย เช่นเกิดทัศนคติว่าศูนย์ ๆ เป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือ เป็นแหล่งเงินทุนที่ไม่คิดดอกเบี้ย หรือคิดว่าโครงการสินเชื่อที่จัดไว้เป็น การให้เปล่าไม่เสียเงิน เป็นต้น นอกจากนั้นผู้ประกอบการของเยาวชนยังเกิดทัศนคติว่าศูนย์ ๆ ไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างแท้จริงและเห็นว่าโครงการสินเชื่อที่หาเงินไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชน แต่เป็นประโยชน์ของศูนย์ ๆ มากกว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นจำนวนเยาวชนที่ออกไปหางานรับจ้างตามเดิมจึงมีมากขึ้น นอกจากนั้นผู้ประกอบการของเยาวชนยังมีอิทธิพลเหนือตัวของเยาวชนเอง และเป็นผู้กำหนดอาชีพให้แก่เยาวชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจัดการฝึกอบรมด้านอาชีพให้แก่เยาวชนนั้น ควรจะให้ความสำคัญและทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการให้ถูกต้องเสียก่อน เพราะเมื่อเยาวชนผ่านการอบรมไปแล้วกลับไปอยู่บ้านก็จะได้รับอิทธิพลตามเดิม

ลักษณะการฝึกอบรมกับการตัดสินใจประกอบอาชีพ

ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาลักษณะการฝึกอบรมของศูนย์ ๆ ในเรื่องแหล่งที่มาที่ทำให้เกิดผลที่ไม่คาดคิดอันเนื่องมาจากการกระทำทางสังคม เนื่องจากการที่ศูนย์ จัดกิจกรรมการฝึกอบรมขึ้นมาเพื่อที่จะให้เยาวชนตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ภายในหมู่บ้านของตน แต่กลับปรากฏว่าเยาวชนยังต้องออกไปหางานรับจ้างนอกหมู่บ้านตามเดิม และงานดังกล่าวก็ไม่ได้เกี่ยวกับการเกษตรแต่อย่างใด จึงทำให้เกิดความคิดว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะเกิดจากอะไร

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของเยาวชนและผู้ประกอบการ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเยาวชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติต่ออาชีพเกษตรของผู้ประกอบการ และทัศนคติต่อศูนย์ ๆ ของผู้ประกอบการ เป็นที่น่าสนใจว่าผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อเยาวชนมาก กล่าวคือผู้ประกอบการที่มีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรในทางดี และมีทัศนคติต่อศูนย์ ๆ ว่าดีมีประโยชน์มักจะตัดสินใจให้เยาวชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าผู้ประกอบการที่มีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรรมไม่ดี และเห็นว่าศูนย์ ๆ ไม่มีความประโยชน์ ส่วนตัวเยาวชนเองนั้นจากการศึกษาพบความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้าม กล่าวคือเยาวชนที่มีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรไม่ดีกลับตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรมากกว่าเยาวชนที่มีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรดี ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าการตัดสินใจเลือกอาชีพไม่ได้เกิดจากตัวเด็กเอง แต่เกิดจากการที่ผู้ประกอบการเลือกอาชีพให้ จึงน่าเป็นห่วงว่าต่อไปอนาคตจำนวนเยาวชนที่ตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะลดน้อยลงแน่นอน

ดังนั้นในการจัดการฝึกอบรมจึงควรกระทำควบคู่กันไปพร้อมกันทั้งเยาวชนและผู้ประกอบการ อีกทั้งควรสร้างทัศนคติทั้งต่ออาชีพเกษตรและต่อศูนย์ ๆ โดยเน้นให้เยาวชนและผู้ประกอบการมอง

เห็นถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมในระยะยาวมิใช่มุ่งหวังแต่เพียงสิ้นเชื่อ และควรจะมีการคัดเลือก
 เขาวชนที่มีความตั้งใจจริง เขามารับการฝึกอบรมด้วย และควรจะสร้างทัศนคติในการแก้ไข้ปัญหา
 ด้วยตนเองแทนที่จะคอยรับความช่วยเหลือจากทางศูนย์ ๆ อย่างเดียวเท่านั้น นอกจากนั้นศูนย์ ๆ
 ควรจะปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมและสามารถใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งในเรื่องของโครงการสิ้นเชื่อ ^{ควร} เป็นโครงการสิ้นเชื่อประเภทที่ซึ่งเหมาะกับสภาพ
 ของถิ่นมากกว่าการเลี้ยงสัตว์ซึ่งเขาวชนส่วนใหญ่ซึ่งขาดความชำนาญ และต้องพึ่งพิงจากภายนอก
 นอกจากนั้นการให้ความช่วยเหลือของทางศูนย์ ๆ ไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายด้วยการให้ความช่วย
 เหลือในคานของสิ้นเชื่ออย่างเดียวกัน เพราะ เขาวชนส่วนใหญ่มีความยากจนมากปัญหาที่เขา
 กำลังประสบอยู่ไม่ได้มีเพียงเรื่องเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือจึงควรจะทำหลาย ๆ ด้าน
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความจำเป็นในปัจจุบัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เขาสามารถอยู่ต่อไปได้โดย
 ไม่ต้องดิ้นรนออกไปหางานทำนอกบ้าน นอกจากนั้นยังทำให้เขาวชนมีเวลาที่จะทำโครงการสิ้นเชื่อ
 ลึกด้วย เพราะจากการศึกษาพบว่าเขาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำสิ้นเชื่อด้วยตนเองแต่ปล่อยให้คนอื่นทำ
 ส่วนตัวเองออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังพบว่าเขาวชนและผู้ปกครองส่วนใหญ่เขามาร
 ับการอบรมเพราะต้องการสิ้นเชื่อ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากทัศนคติที่ผิดมาตั้งแต่ตอนที่เขาใจว่าศูนย์ ๆ เป็น
 แหล่งให้ความช่วยเหลือ แหล่งเงินทุนที่ไม่เสียดอกเบี้ย ดังนั้นการจัดกิจกรรมด้านโครงการสิ้นเชื่อ
 จึงยังทำให้ศูนย์ ๆ ต้องผูกพันกับชาวบ้านมากขึ้นเท่านั้น เพราะชาวบ้านคอยแต่รับความช่วยเหลือ
 โดยไม่คิดพึ่งตนเอง นอกจากนั้นยังไม่สามารถทำให้ครอบครัวของเขาวชนหลุดพ้นจากความยากจน
 ได้ อย่างไรก็ตามความสำเร็จของโครงการและประเภทของโครงการสิ้นเชื่อก็มีผลต่อการตัดสินใจ
 ประกอบอาชีพของเขาวชนด้วย ซึ่งถ้าศูนย์ ๆ สามารถทำได้ผล ก็น่าจะเป็นแรงเสริมให้บรรลุเป้า
 หมายได้ แต่ศูนย์ ๆ เองก็มีข้อจำกัดมากมายทั้งในเรื่องของงบประมาณและกำลังคน การจัดทำ
 โครงการสิ้นเชื่อจึงเป็นเสมือนดาบสองคมซึ่งสามารถกลับมาทำร้ายเจ้าของโครงการได้ แม้ว่า
 จากการศึกษาจะพบว่าจำนวนผู้ที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลวในการทำโครงการสิ้นเชื่อ
 มีเป็นจำนวนเท่ากันก็จริง แต่เมื่อแยกพิจารณาตามการตัดสินใจประกอบอาชีพพบว่ามีความแตกต่างกัน
 กันมาก และเมื่อประเมินผลในแง่ของเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึง ต้นทุน กำไร แล้วยังไม่นับว่าประ
 สิทธิภาพสำเร็จ เพราะเมื่อดูจากระยะเวลาที่เสียไปในการทำโครงการแล้วเขาวชนยังไม่ได้รับ
 ประโยชน์สูงสุด เพราะทางศูนย์ ๆ จะเป็นผู้มารับซื้อผลผลิตโดยหักจากต้นทุนและคืนกำไรให้กับ
 เขาวชนซึ่งได้ไม่มากนัก เขาวชนส่วนใหญ่จึงมีความเห็นว่าออกไปรับจ้างรายวันได้รายได้ดีกว่า
 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การให้ความช่วยเหลือจำเป็นจะต้องคำนึงถึงปัญหาเฉพาะหน้าเสียก่อน ทั้ง
 นี้เพื่อลดแรงกดดันและเปิดโอกาสให้เขาวชนได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกอบรมมา

ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นควรจะมีการปรับปรุงเนื้อหาการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมากกว่านี้ เพราะจากการศึกษาพบว่า การให้การอบรมส่วนใหญ่ยังไม่ครอบคลุมพอ ส่วนใหญ่เป็นการอบรมเฉพาะเรื่อง การเลี้ยงสุกร และสินเชื่อที่ทางศูนย์ ฯ จัดให้ส่วนใหญ่ก็เป็นสินเชื่อที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร เนื่องจากศูนย์ ฯ เหน้นเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร อุทยานนี้จำกัดด้วยเครื่องมือตลอดจนอุปกรณ์ และลูกสุกรพันธุ์ ฯลฯ จึงมีพร้อมมากกว่าอย่างอื่น การที่ศูนย์ ฯ เน้นหนักในเรื่องของสุกรขัดกับความเป็นจริงของชาวบ้านที่ทำไร่นา เป็นอาชีพหลัก การเลี้ยงสัตว์บางแต่เป็นการเลี้ยงตามพื้นบ้าน การที่ศูนย์ ฯ จัดโครงการสินเชื่อโดยยึดตามหลักการตลาดจึงเป็นไม่ได้ คงจะเห็นได้จากการศึกษาพบว่าหากทางศูนย์ ฯ จัดทำโครงการสินเชื่อประเภทพืช หรือทำสองโครงการทั้งประเภทพืชและสัตว์ จะให้ผลดีกว่าทำโครงการประเภทสัตว์เพียงอย่างเดียว และในเรื่องความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการฝึกอบรม พบว่าศูนย์ ฯ ยังขาดบุคคลากรที่จะเข้าไปรู้จักและรับทราบปัญหาของชุมชนได้อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ เพราะจากการศึกษาทำให้ทราบว่าอาสาสมัคร หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ ที่ทำหน้าที่ติดต่อกับชุมชนมีน้อยมากและมีหน้าที่อยู่ในขอบเขตจำกัด เช่นในบางท้องที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ฯ อยู่เลย และศูนย์ ฯ ก็ไม่สามารถส่งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ฯ ไปดูแลเขาเวชนได้อย่างทั่วถึง ในการคัดเลือกเด็กนั้นโดยมากจะใช้วิธีให้อาสาสมัครเป็นผู้คัดเลือกเด็กเขามารับการอบรม อาสาสมัครเหล่านั้นส่วนใหญ่ได้แก่ ครู

เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่ของสำนักงานปฎิรูปที่ดิน ที่ทำหน้าที่เพียงสำรวจเด็กเท่านั้น แต่ไม่เคยเข้าไปรับรู้ปัญหาของชาวบ้านหรือมีการติดตามผลเลย ผลการศึกษาจึงออกมาในรูปที่ว่า อาสาสมัครหรือเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ฯ มีอิทธิพลน้อยกว่าเพื่อนบ้าน ญาติมิตรในหมู่บ้านเดียวกันในเรื่องการตัดสินใจประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของเขาวชน จากการศึกษพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะยอมตามญาติ มิตร หรือเพื่อนบ้านที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านแล้วกลับมาชักชวนคนในหมู่บ้านเดียวกันไปทำงานกับตน มากกว่าที่จะเชื่อคำแนะนำจากอาสาสมัครหรือเจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ

มูลเหตุปัจจัยที่ผลักดันให้เขาวชนหันไปประกอบอาชีพที่ไม่ใช่ เกษตร

ในความพยายามของทางศูนย์ ฯ ที่จะใช้รูปแบบการฝึกอบรมอาชีพ เกษตรแบบผสมผสาน และใช้โครงการสินเชื่อ มาเป็นเครื่องมือที่จะให้เขาวชนมีความรู้ความสามารถในอาชีพ เกษตร และสามารถเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ครอบครัวนั้นยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงการตัดสินใจประกอบอาชีพ เกษตรกรรมของเขาวชนภายหลังการฝึกอบรม พบว่าเขาวชนหันไปประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่ เกษตรกรรมกันมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นต่อไปในอนาคต และเป็นที่น่าสนใจกว่ารูปแบบในการทำการ เกษตรเปลี่ยนไปเป็นการรับจ้างทางการ เกษตรกันมากขึ้น

มูลเหตุปัจจัยที่ผลักดันให้เยาวชนเหล่านี้ต้องหนีไปประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมากขึ้น ก็คือภาวะบังคับทางเศรษฐกิจที่ครอบครัวของเยาวชนกำลังประสบอยู่ เยาวชนเหล่านี้มิตินทำกิน น้อยหรือไม่มิตินทำกินเลย และงานในหมู่บ้านก็หาได้ยาก การทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้านยังขาด ความมั่นคงประสพปัญหาในเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ และสภาพดินฟ้าอากาศอยู่เสมอ ค่าจ้างแรงงาน ในหมู่บ้านก็ถูก ทำให้เยาวชนต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเองมากขึ้น โดยมีผู้ปกครองเป็นแรงสนับสนุน ให้เยาวชนออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปก- ครองของเยาวชนอายุ 20 ปีขึ้นไป และมีการศึกษาสูง เยาวชนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้มักจะตัดสินใจ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ง่ายกว่าและมีโอกาสดีกว่าเยาวชนที่อายุน้อย และมีการศึกษา ต่ำ นอกจากนั้นยังพบว่าประสพการณ์ในการทำงานนอกหมู่บ้านของเยาวชนก็มีผลต่อการตัดสินใจ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเยาวชนด้วย เช่นเดียวกัน โดยที่เยาวชนที่มีประสพการณ์ในการทำ งานนอกหมู่บ้านมากอนมักจะตัดสินใจประกอบอาชีพอื่นได้ง่ายกว่าเยาวชนที่ไม่เคยมีประสพการณ์ และเยาวชนที่เคยมีประสพการณ์ในอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมักจะมีความต้องการที่จะไปประกอบ อาชีพเดิมอีก เมื่อมีโอกาส และในหมู่บ้านเดียวกันหากมีจำนวนผู้ไปประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตร กรรมมากและกลับมาชวนคนในหมู่บ้านเดียวกันออกไปทำงาน ก็จะมีแนวโน้มในการเปลี่ยนอาชีพเป็น อาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมกันมากขึ้นด้วย และจากการสัมภาษณ์เยาวชนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจประกอบ อาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ตอบว่าเนื่องมาจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ และต้องการ รายได้ส่งไปให้ครอบครัวเพื่อใช้หนี้ ส่วนใหญ่เป็นการออกไปรับจ้างชั่วคราวเมื่อว่างจากคูการทำ งานที่ทำส่วนใหญ่อีกเป็นงานก่อสร้าง และบริการ อย่างไรก็ตามก็เห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพ ไม่ใช่เกษตรกรรมยังมีความเห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ดี และยังมีความต้องการที่จะประ- กอบอาชีพเกษตรอยู่หากไม่มีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจปัจจุบัน

ในด้านการศึกษาของทางศูนย์ ฯ พบว่าปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยหลายประการ ที่ทำให้ ศูนย์ ฯ ไม่สามารถดึงดูดเยาวชนให้หันมาประกอบอาชีพเกษตรต่อไปได้ ปัจจัยที่เด่นชัดก็คือ ปัจจัย ในเรื่องข้อจำกัดของศูนย์ ฯ และปัจจัยในเรื่องค่านิยมพื้นฐานของเยาวชนและผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่ยังไม่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แม้ในเรื่อง ของการเลือกอาชีพเยาวชนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ตัดสินใจเลือกอาชีพด้วยตนเอง แต่ปล่อยให้เข้าไปตาม ความต้องการของพ่อแม่ ดังนั้นการที่ศูนย์ ฯ ละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของผู้ปกครองจึงเป็น ข้อผิดพลาดอันหนึ่งของศูนย์ ฯ นอกจากนั้นในส่วนของผู้ชุมชนในระบบใหญ่ที่ยังคงมีการหลงไหลออก

ของแรงงานจากภาคชนบทเข้าสู่เมือง เนื่องจากแรงดึงดูดจากภายนอก และแรงผลักดันจากภายใน ทำให้ทางศูนย์ ฯ เองก็ไม่สามารถยับยั้งปัญหาทั้งมวลได้ เพราะเป็นปัญหาของโครงสร้างในสังคม ที่ไม่มีความเท่าเทียมกันระหว่างภาคเกษตรในชนบท กับภาคอุตสาหกรรมในเมือง ปรากฏการณ์การขยายแรงงานที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาที่เล็งไม่พบในสังคมปัจจุบัน

ในการดำเนินงานเกี่ยวกับสินเชื่อของทางศูนย์ ฯ ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเยาวชนเท่าใดนัก เพราะปรากฏว่าโครงการสินเชื่อที่เยาวชนขอไปทำมักไม่ประสบผล การใช้นโยบายสินเชื่อเป็นหลักในการแก้ปัญหาหนี้สินทั้งขอสินเชื่อและขอสินเชื่อล่วงหน้าแล้วก็จะเป็นการสร้างปัญหาเพิ่มขึ้นได้ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เยาวชนส่วนใหญ่ขอรับสินเชื่อไปนั้นไม่ได้เกิดจากความต้องการของตนเอง แต่เป็นความต้องการของผู้ปกครอง หรือแม่แถมบางครั้งก็เป็นความต้องการของทางศูนย์ ฯ เอง จึงเกิดการแอบอ้างเอาโครงการสินเชื่อที่ใครรับมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าเยาวชนและผู้ปกครองไม่ค่อยมองเห็นถึงความสำคัญ หรือมีความรู้สึกเขาไม่มีส่วนร่วมหรือเป็นเจ้าของโครงการนี้แต่ประการใด นอกจากนั้นประเภทของโครงการสินเชื่อทางศูนย์ ฯ กำหนดยังขัดต่อสภาพความเป็นจริงของชุมชนซึ่งได้กล่าวนำมาแล้ว การให้การอบรมในเรื่องต่าง ๆ เช่นการปั้นโอ่งน้ำ การทำอิฐบล็อก เยาวชนไม่สามารถนำมาใช้ได้ในหมู่บ้านเมื่อจบการอบรม แล้วเนื่องจากขาดเครื่องมืออุปกรณ์ และเงินทุน นอกจากนั้นการเข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในช่วงระยะเวลาที่จำกัด เยาวชนยังขาดความมั่นใจที่จะทำด้วยตนเอง

ผลกระทบของศูนย์ ฯ ที่อบรมเยาวชนแบบผสมผสาน

จากการศึกษาถึงผลกระทบของการฝึกอบรมในตำบลเศรษฐกิจนั้นพบว่า หลังการฝึกอบรมไปแล้วฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องมาจากการที่ เยาวชนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาใช้ในหมู่บ้าน หรือมาใช้ในการประกอบอาชีพได้ นอกจากนั้นยังไม่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจใด ๆ ที่สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว แมแต่กิจกรรมคานสินเชื่อแบบแนะนำกำกับ ฝูจะสามารถทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนได้บ้างแต่จำนวนผู้ประสบความสำเร็จจากการทำโครงการสินเชื่อยังมีไม่มากนัก และไม่สามารถที่จะดึงดูดเยาวชนใหม่ประกอบอาชีพเกษตรต่อไปในหมู่บ้านได้ นอกจากนั้นความเห็นของเยาวชนและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโครงการสินเชื่อทางศูนย์ ฯ จัดขึ้นนั้นไม่สามารถช่วยเหลือพวกเขาได้จริง และเห็นว่าเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ สู้เอาเวลานั้นมารับจ้างเขาทำงานดีกว่าจะได้ค่าแรงมาใช้ภายในหมู่บ้านด้วย แทนที่จะมานั่งทำโครงการสินเชื่อแล้วยังจะต้องเป็นหนี้ศูนย์ ฯ อีก (34. สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาถึงการประกอบอาชีพของเยาวชนหลังการฝึกอบรมพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านของตน แต่กลับออกไปทำงานรับจ้างในจังหวัดต่าง ๆ และในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เป็นการออกไปประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม ได้แก่งาน กรรมกรก่อสร้าง รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และบริการตามร้านอาหาร หรือผู้จ้างตามบ้าน มีเพียงไม่กี่คนที่เห็นที่ออกไปรับจ้างทำการเกษตรนอกเขตจังหวัดของตน โดยมากเป็นการออกไปรับจ้างนอกฤดูกาลทำไร่ ทำนาของตน หรือไม่กี่เป็นการอพยพโยกย้ายตามครอบครัว เช่นออกไปรับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี ออกไปรับจ้างอยู่ในฟาร์มเลี้ยงหมูที่ปากช่อง และออกไปรับจ้างทางการเกษตรกับญาติที่โคราช เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนที่ออกไปรับจ้างทำงานในศูนย์ ๆ มากถึง 9 คน ซึ่งเยาวชนเหล่านี้เห็นเยาวชนรุ่นใหม่ ที่เพิ่งจบการฝึกอบรมยังไม่รู้จะไปทำอะไร อาศัยอยู่น้อย เมื่อว่างจากการช่วยเหลือผู้ปกครองในไร่นา ก็ออกมารับจ้างที่ศูนย์ ๆ โดยได้ค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน วันละ 30 บาท เยาวชนที่ออกไปรับจ้างทำงานในศูนย์ ๆ นี้อาจเป็นการออกไปรับจ้างทางการเกษตรนอกหมู่บ้านด้วย เยาวชนส่วนใหญ่ที่ออกไปรับจ้างทำงานอยู่ในศูนย์ ๆ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการดีกว่าอยู่เปล่า ๆ เพราะว่าอยู่บ้านก็ไม่ได้อะไร นอกจากนั้นเมื่อมาทำงานที่ศูนย์ ๆ หากทางบ้านมีปัญหาเดือดร้อน ทางศูนย์ ๆ ก็สามารถให้ความช่วยเหลือได้ เช่นให้ยืมสารไปกิน โดยที่มาทำงานใช้หนี้ให้กับศูนย์ ๆ แทนก็ได้ (35. สัมภาษณ์)

เหตุผลปัจจัยที่ผลักดันให้เยาวชนต้องออกไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านก็คือ ภาวะบังคับทางด้านเศรษฐกิจ เยาวชนเหล่านี้ส่วนใหญ่ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน อยู่ในหมู่บ้านก็ไม่มีการทำเป็นแรงงานส่วนเกินในครอบครัว และการเช่ารับการอบรมจากศูนย์ ๆ ก็อาจจะกลายเป็นปัจจัยเสริมอีกประการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้พบเห็นรุ่นพี่รุ่นน้องมากขึ้น และต้องการที่จะออกไปเรียนรู้โลกภายนอก การที่ เยาวชนได้เรียนรู้สังคมมากขึ้น ทำให้เยาวชนมีความมั่นใจมากขึ้น และกลายมาเป็นคน นอกจากนี้อายุที่เพิ่มมากขึ้นของเยาวชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนได้มีโอกาสที่จะออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน เพราะพ่อแม่จะมีคามไว้วางใจมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ควรจะไปทำงานช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระในครอบครัวบ้าง หากอยู่ในหมู่บ้านก็ไม่ทำอะไรจะทำและก็จะไม่มีอะไรเพราะว่า คนหนุ่มคนสาวในหมู่บ้านเขาก็ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันทั้งนั้น (36. สัมภาษณ์) และโดยสภาพทั่วไป ของชนบทในเขตจังหวัดอุทัยธานีแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเช่นกัน ส่วน เยาวชนที่ยังคงประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านนั้น จะทำการเกษตรคือทำไร่ ทำนาเป็นส่วนใหญ่เนื่องจาก สภาพพื้นที่เหมาะสมแก่การทำไร่ ทำนาเป็นส่วนใหญ่ เยาวชนเหล่านี้ไม่กี่คนที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเนื่องจากพ่อแม่ไม่ให้ไปเพราะความห่วงใย ประกอบกับไถ่เงินค่าบอกลาจากผู้ที่เคยไปทำงานที่อื่นมาแล้วว่าได้ดี หรือกลัวการลุดลอก เป็นต้น

มาแล้วว่าไม่คิด หรือกลัวการถูกหลอก เป็นต้น แต่พบว่าเขาว่าคนที่ไม่หมกมุ่นเป็นของตัวเองมักจะไม่มีความต้องการที่จะไปทำงานนอกหมู่บ้านมากกว่า โดยมุ่งหวังที่จะได้รับรายได้ที่แน่นอน และมากกว่าการทำ
การเกษตร

อย่างไรก็ตามการเข้ารับการอบรมของเขาชนซึ่งจัดทำโดยศูนย์ ฯ แทนจะไม่ส่งผลถึงการปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของเขาชนเลย เพราะหลังจากการอบรมแล้วฐานะของครอบครัวเคยเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น แม้โครงการสินเชื่อซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน แต่กลับปรากฏว่าปัจจุบันเขาชนไม่ใคร่ทำโครงการสินเชื่อต่อหน่วยงานอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้นที่ยังคงทำโครงการเลี้ยงหมูอยู่เพราะได้กำไร และมีประสบการณ์จากการเลี้ยงหมูมาก่อนที่บ้าน (37. สัมภาษณ์) การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจอาจกล่าวได้ว่ามีเพียงเขาชนที่ออกไปรับจ้างทำงานในศูนย์ ฯ ที่สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ แต่ก็ไม่ใคร่เป็นการช่วยเหลือด้วยตนเองศูนย์ ฯ เป็นผู้ช่วยเหลือโดยมีเขาชนเข้ามารับจ้างทำงานในขั้นไหนแก่ศูนย์ ฯ แทนซึ่งอาจทางศูนย์ ฯ หยุดให้ความช่วยเหลือเมื่อใด ครอบครัวเหล่านั้นก็ต้องเดือดร้อนเพราะยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองเองได้ เขาชนเหล่านั้นเข้ามารับจ้างศูนย์ ฯ และส่งเงินเดือนให้ทางบ้านทุกเดือน

ความรู้ต่าง ๆ ที่เขาชนได้รับการอบรมไปนั้น ไม่ว่าจะ เป็นความรู้ในด้านการเกษตร หรือว่า เป็นความรู้อื่น ๆ เช่นการปั้นโอ่ง การทำอูบหลอด ซึ่งเขาชนอาจนำมาใช้ประกอบอาชีพได้แทน เขาชชนแทบจะไม่ใคร่มีโอกาสใช้เลย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงการประกอบอาชีพในปัจจุบันเขาชนส่วนใหญ่ได้ออกจากบ้านไปประกอบอาชีพรับจ้างกันเป็นส่วนใหญ่ ความรู้ทางด้านการเกษตรที่ได้รับการอบรมมาจึงไม่ค่อยได้มีโอกาสใช้ เพราะงานที่ทำอยู่ไม่ใคร่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และในกลุ่มของเขาชนที่ยังคงประกอบอาชีพอยู่ในหมู่บ้านนั้น ก็ไม่ใคร่นำความรู้ที่ได้อบรมมาใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร เนื่องจากเขาชนยังคงทำการเกษตรแบบดั้งเดิมตามพ่อแม่เคยทำมา และในบางครั้งก็ไม่สามารถนำเอาความรู้ภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง สำหรับความรู้ด้านอื่น ๆ เช่นการคอนสตรัคเขาชนไม่สามารถทำได้เพราะไม่ใคร่เครื่องมือ ไม่ใคร่ทุน และไม่ใคร่ตลาดรับซื้อ ตลอดจนเขาชนไม่สนใจเป็นต้น แม้กระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์บางส่วนที่นำเอาความรู้ต่าง ๆ ไปถ่ายทอดให้แก่ครอบครัวบ้าง ในระหว่างที่ทำโครงการสินเชื่อและมีการถ่ายทอดให้แก่เพื่อนบ้าน แต่ไม่ค่อยบ่อยนักเพราะชาวบ้านโดยทั่วไปไปมองเขาชนว่ายังเป็นเด็กไม่มีความสามารถ เมื่อถ่ายทอดความรู้อะไรจึงไม่ใคร่สนใจ ทำให้เขาชนหมดความมั่นใจและไม่คิดที่จะไปสอนใครเขาอีก

ส่วนในด้านการขอรับสินเชื่อ นั้น มีชาวชนมาขอรับสินเชื่อโครงการต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 36 คน โครงการที่ชาวชนขอรับมากที่สุดคือโครงการเลี้ยงสุกร รองลงมาได้แก่โครงการทำไร่และโครงการเลี้ยงสัตว์อื่น เช่น ควาย เป็ด ไก่ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีชาวชนที่ขอสินเชื่อเป็นความช่วยเหลือเหลือค่านอน ๆ นอกเหนือไปจากทุน ในการขอรับสินเชื่อ ชาวชนคนหนึ่ง ๆ อาจขอรับสินเชื่อได้หลายโครงการ โดยเป็นการขอทีละโครงการ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการหนึ่ง ๆ แล้วจึงจะสามารถขอรับสินเชื่อทำโครงการต่อไปได้ จำนวนเงินที่ขอรับสินเชื่อมีตั้งแต่ 500 - 67,000 บาท โดยหวังเงินอยู่ในระหว่าง 2,000 - 5,000 บาทมากที่สุด โครงการสินเชื่อที่ชาวชนขอไปทำมักไม่ทำไร่ หรือจะทำไร่บางก็เป็นส่วนน้อยแทบจะไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไป เช่นได้กำไรไม่ถึง 500 บาทโดยมาก เป็นโครงการเลี้ยงหมู โครงการที่ทำกำไรให้แก่ชาวชนบางส่วน ได้แก่โครงการเลี้ยงควายและทำไร่ จากการที่โครงการสินเชื่อไม่ค่อยทำกำไรให้กับชาวชนได้ส่งผลการชำระหนี้คืนทางศูนย์ ๆ จากการศึกษาพบว่าชาวชนที่ค้างชำระหรือชำระหนี้เพียงบางส่วนเป็นจำนวนมาก สาเหตุที่ไม่ชำระหนี้เพราะ การทำโครงการขาดทุน หรือในตอนที่ยังผลผลิตนั้นผลผลิตมีราคาตกทำให้ขายผลผลิตได้ไม่พอใช้หนี้ หรือเกิดจากการที่ผู้ปกครองนำผลผลิตไปขายให้กับพ่อค้าในหมู่บ้าน และละเลยไม่ใช้หนี้กับศูนย์ ๆ บางคนก็ขาดเงินใช้จ่ายในบ้านเลยขอมีใช้ก่อน เป็นต้น

การเลือกทำโครงการสินเชื่อ นั้น ส่วนมากชาวชนจะเป็นผู้เลือกโครงการเอง แต่ก็ต้องผ่านความเห็นชอบจากศูนย์ ๆ และผู้ปกครองเสียก่อน เพราะในการพิจารณาให้สินเชื่อ นั้น ศูนย์ ๆ จะต้องประเมินความถนัดของชาวชนในโครงการนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นจึงมีชาวชนบางส่วนให้ความเห็นว่าศูนย์ ๆ เป็นผู้เลือกโครงการให้ และชาวชนไม่ขอรับสินเชื่อเพราะได้รับโครงการที่ตรงการในกรณีที่ชาวชนขอรับสินเชื่อโครงการหนึ่ง แต่ทางศูนย์ ๆ พิจารณาว่าชาวชนมีความถนัดในอีกโครงการหนึ่ง ทางศูนย์ ๆ ก็จะเป็นผู้กำหนดโครงการเอง จึงปรากฏว่าเมื่อชาวชนรับสินเชื่อไปแล้วผู้รับผิดชอบกลับไม่ใช่ชาวชนเพียงคนเดียว แต่ผู้ปกครองเขามามีส่วนด้วยโดยเฉพาะในตอนขายผลผลิต และก็มีบางโครงการที่ชาวชนไม่ได้เป็นผู้ทำเองเลย แต่ปล่อยให้พ่อแม่ญาติพี่น้องเป็นคนทำ ตัวชาวชนออกไปรับจ้างชางนอกเพื่อหารายได้มาห้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง และมีชาวชนที่ขาดความรับผิดชอบเอาแต่เที่ยวเล่น ปล่อยให้โครงการเสียไปก็มี ในส่วนของศูนย์ ๆ เองไม่ค่อยได้เฝ้าติดตามชาวชนเท่าใดนัก เพราะขอจำกัดในเรื่องทุน และบุคคลที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การติดตามผลจึงไม่ได้ทำโดยสม่ำเสมอ นอกจากตอนที่ไปรับซื้อผลผลิต ตอนเอาอาหารสัตว์ไปส่ง หรือเมื่อมีชาวชนมาแจ้งให้ทราบเมื่อมีปัญหา เช่นโรคระบาด ซึ่งโดยมากก็ไม่ทันเหตุการณ์เพราะกว่าทางศูนย์ ๆ จะจัดเจ้าหน้าที่ไปดูแล สัตว์เลี้ยงก็ป่วยเป็นโรคตายหมดแล้ว เป็นต้น

การทำโครงการสินเชื่อไม่อาจทำรายได้ให้แก่เยาวชนได้ ทำให้เยาวชนส่วนใหญ่ขอทำโครงการสินเชื่อเพียงครั้งเดียว และไม่ขอทำอีก การทำโครงการสินเชื่อจึงไม่ครบ 4 ครั้งตามวงจรรถทางศูนย์ ๆ กำหนด จากการศึกษาพบว่า การขอสินเชื่อครั้งที่ 2 และ 3 ของเยาวชนนั้น ผลกำไรที่ได้จากการทำโครงการครั้งแรกเยาวชนไม่ได้เก็บไว้เป็นทุนในการทำโครงการสินเชื่อครั้งต่อไป แต่ใช้วิธีขอสินเชื่อใหม่จากศูนย์ ๆ ซึ่งโดยมากก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลงประเภทของโครงการสินเชื่อจากโครงการประเภทสัตว์ เป็นโครงการประเภทพืชไปพร้อม ๆ กันด้วย ในจำนวนเยาวชนที่ผ่านการอบรมไปทั้งสิ้น 46 คน เป็นเยาวชนที่ขอรับสินเชื่อเสีย 36 คน อีก 10 คนที่ไม่ขอรับสินเชื่อนี้ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะไม่ได้รับโครงการสินเชื่อตามที่ตัวเองต้องการ (38. สัมภาษณ์) เยาวชนส่วนใหญ่ต้องการทำโครงการเลี้ยงควาย เนื่องจากการซื้อขายควายในจังหวัดอุทัยธานีได้ผลกำไรดี เพราะมีตลาดนัดควายอยู่ถึง 2 แห่งด้วยกัน คือท่าอำเภอพิพัตน์ และอำเภอหนองฉาง

โดยทั่วไปแล้ว เยาวชนและผู้ปกครองมีทัศนคติต่อการทำโครงการสินเชื่อว่า เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ แต่ก็มีเยาวชนและผู้ปกครองบางส่วนมีความเห็นว่าศูนย์ ๆ ให้ความช่วยเหลือไม่จริง และการทำโครงการสินเชื่อนี้ ศูนย์ ๆ เองเป็นผู้ใดกำไร บางคนก็มีความเห็นว่าศูนย์ ๆ เป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือให้เงินทุนโดยไม่คิดดอกเบี้ย บางคนก็คิดว่าเป็นการให้เปล่า หรือคิดว่าศูนย์ ๆ เป็นองค์กรการกุศลที่ให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจน จะเห็นได้จากการที่เยาวชนและผู้ปกครองเลือกที่จะใช้หนี้กับพ่อค้าคนกลางมากกว่าที่จะใช้หนี้ศูนย์ ๆ ด้วยความรู้สึกที่ว่าหากไม่ใช้หนี้พ่อค้า เขาจะไม่ใหญ่อก แต่หาไม่ใช้หนี้ศูนย์ ๆ ก็คงจะไม่อะไรเกิดขึ้น และในปัจจุบันนี้กรมครอบครัวของเยาวชนบางครอบครัวต้องการกลับไปขอสินเชื่อมาทำอีก เพราะในหมู่บ้านไม่มีอะไรจะทำแล้ว หรือไม่ก็คาดหวังที่จะให้เยาวชนกลับไปอบรมอีก

ฉะนั้นกล่าวโดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้น มีส่วนทำให้โครงการฝึกอบรมต้องประสบกับความล้มเหลว ซึ่งพอจะประเมินออกมาเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ภาวะธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำโครงการ เช่นฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นต้น
2. ภาวะด้านเศรษฐกิจ การขึ้นลงของราคาผลผลิต และระบบกันทางด้านเศรษฐกิจ
3. ภาวะทางด้านสังคม ค่านิยม ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง และอิทธิพลของผู้ปกครองและครอบครัวของเยาวชน
4. ความพร้อมของเยาวชน เยาวชนบางคนยังขาดความรับผิดชอบในการทำโครงการ ปล่อยให้เป็นการละทิ้งของครอบครัว ซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจในการทำโครงการ นอกจากนั้น เยาวชนยังขาดทักษะและความชำนาญ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องการตลาด

- 5. ศูนย์ ฯ เองก็มีข้อจำกัดในตัวเอง ทำให้ไม่สามารถออกติดตามดูแลเยาวชนในกองช่างหัวถึง และไม่สามารถแก้ไขใดๆได้หันต่อเหตุการณ์ นอกจากนั้นศูนย์ ฯ ยังไม่สามารถติดตามผู้ปกครองของเยาวชนได้

จากการศึกษาถึงผลกระทบของการฝึกอบรมในสถานสงเคราะห์พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีคุณภาพยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ทางศูนย์ ฯ กำหนด เพราะเมื่อศึกษาถึงความเข้าใจของเยาวชนและครอบครัวที่มีต่อศูนย์ ฯ ยังเป็นเพียงผิวเผิน รู้แต่เพียงว่ามีกระบวนการเรียนการสอนทางด้านการเกษตร และมีการให้สัมฤทธิ์เห็น สำหรับเยาวชนเองเองจะมีความเข้าใจในกิจกรรมของศูนย์ ฯ ได้ดีกว่าผู้ปกครอง เพราะผ่านการอบรมมาแล้วก็ยังไม่สามารถทำโครงการสัมฤทธิ์ได้ตามวัตถุประสงค์ของทางศูนย์ ฯ ไม่ที่เห็นเช่นนั้นเพราะว่า เมื่อเยาวชนเหล่านั้นกลับเข้าไปอยู่ในชุมชนได้เข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมที่ยังไม่อะไรดี และแตกต่าง ไปจากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในศูนย์ ฯ ในไม่ช้าเยาวชนเหล่านั้นก็ได้รับการครอบงำจากผู้ปกครอง และต้องคืนรนเพื่อหาเลี้ยงชีวิต และครอบครัวต่อไป

อย่างไรก็ตามการอบรมของศูนย์ ฯ เยาวชนส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นสิ่งดีเพราะจะได้รับความรู้ ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับการช่วยเหลือทางด้านเงินทุนด้วย นอกจากนั้นเยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการอบรมของศูนย์ ฯ แตกต่างจากการเรียนการสอนในโรงเรียนซึ่งเยาวชนส่วนใหญ่ชอบ เพราะทำให้เยาวชนสามารถฝึกปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ในด้านความมุ่งหวังในอนาคตของเยาวชนหลังจากผ่านการอบรม เยาวชนทั้งหมดคนเป็นของตนเอง ต้องการที่จะทำไร ทำมาอยู่ในหมู่บ้าน อีกส่วนหนึ่งก็ต้องการที่จะออกไปหางานทำนอกหมู่บ้านโดยเฉพาะ เขาไปหางานทำในกรุงเทพฯ แวะต้องการรายได้ และไม่อยากทำงานหนัก และมีเยาวชนที่ทำงานอยู่ในศูนย์ ฯ ต้องการไปรวมโครงการใหญ่ของศูนย์ ฯ ที่จะเปิดทำการใหม่ในเร็ว ๆ นี้ แต่ก็ยังมีเยาวชนหลายคนที่ยังไม่แน่ใจกับอนาคตของตนเองและยังไม่คิดที่จะทำอะไรต่อไป สำหรับความเห็นของผู้ปกครองทั้งหมดคนทำกินเป็นของตนเอง ต้องการที่จะให้เยาวชนประกอบอาชีพเกษตรอยู่ในหมู่บ้าน แต่ในครอบครัวที่มีลูกหลานทำงานนอกหมู่บ้านมองแล้วก็ไม่ต้องการให้กลับมาประกอบอาชีพเกษตรมาหนักกับความลำบากอีก และในเยาวชนที่มีอายุมากผู้ปกครองมักปล่อยให้เป็นผู้ตัดสินใจในอนาคตของตนเอง

แม้ว่าในความรู้สึกของพ่อแม่ ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดคอยติดตามพฤติกรรมของเยาวชนอยู่ตลอดเวลา จะมีความเห็นว่าเยาวชนเมื่อผ่านการอบรมแล้วจะมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น รู้จักประหยัด และเอาใจตัวเองมากขึ้น แต่เยาวชนก็ยังไม่เข้าใจปัญหาของครอบครัวมากนักเยาวชนเป็นผู้หาเงินมาให้ครอบครัว และรับภาระในการเลี้ยงดูคนในครอบครัว ในเยาวชนที่ยังไม่ได้แยกครอบครัวยังอยู่รวมกับพ่อแม่

จะมีความรู้สึกว่าตัวเองยังเป็นเด็ก และยังคงอยู่ในความรับผิดชอบของพ่อแม่ เขาเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถตอบได้ว่าปัญหาความยากจนที่ตนเองประสบอยู่นั้นเกิดจากอะไร และเขาจะสามารถช่วยเหลือแก้ไขสิ่งใดได้บ้าง นับว่าเขายังไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากนักแม้ว่าจะมีอายุพอสมควรแล้วก็ตาม จากการศึกษาการทำงานหารายได้ในแก๊งค์ครอบครัว ประกอบกับการที่ระยะทางห่างไกลไม่ค่อยสะดวกทำให้เขาสนใจการศึกษาติดต่อกับเพื่อนเขาเช่นเดียวกันเอง แม้การศึกษาติดต่อกับทางศูนย์ ๆ เองก็ไม่มีมากนัก เขาสนใจที่ผ่านการอบรมมาแล้วจึงไม่มีการรวมตัวกัน หรือจัดตั้งกลุ่มตลอดจนเขาเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรตั้งที่ศูนย์ ๆ ใดตั้งเป้าหมายไว้ และเมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายด้านคุณภาพ การมุ่งหวังที่จะให้เขาสนใจมีความรู้ความสามารถทางด้านเกษตรกรรม เป็นจริงเพียงบางระดับเท่านั้น เขาสนใจส่วนใหญ่มุ่งจะขาดเครื่องมือเครื่องใช้จำเป็นตลอดจนทักษะและความชำนาญที่จะออกไปประกอบอาชีพด้วยตัวเองได้ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ผลักดันให้เขาสนใจออกไปหางานทำนอกหมู่บ้านทำให้เขาสนใจไม่โอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ฝึกอบรมมาเลย จึงไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเขาสนใจมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ได้รับการอบรม ส่วนความมุ่งหวังของศูนย์ ๆ ที่จะให้เขาสนใจมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการตลาดนั้น การที่ศูนย์ ๆ เป็นผู้ดำเนินธุรกิจทอผ้าแทนเขาเช่นนี้ตั้งแต่การลงทุน การซื้อขายผลผลิตจึงยังไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเขาสนใจเป็นผู้รู้เรื่องและเข้าใจระบบตลาดได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เป้าหมายทางด้านคุณภาพไม่ตรงตามเป้าประสงค์คือ

1. ศักยภาพและความคาดหวังในบทบาทของสังคมชนบทต่อเขาเช่นนี้ต่ำ เพราะเขายังมีอายุอยู่ในสังคมยังถือว่าเป็นเด็กต้องอยู่ในโอวาทของพ่อแม่
2. ภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเขาเช่น เป็นตัวแฉ่งเวลาทำให้เขาสนใจไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการได้เพราะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูครอบครัว

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าโครงการช่วยเหลือเด็กผู้ตกอยู่ในความทุกข์ยากแบบเบ็ดเสร็จสามารถให้ความช่วยเหลือได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่อาจจะทานแรงกระแสหนุนนิมจากภายนอกได้ ดังนั้นการจตุจักรกรมการฝึกอบรม จึงไม่สามารถดึงดูดเขาเช่นนี้ให้หันมาประกอบอาชีพเกษตรได้ ทั้งนี้ก็เพราะศูนย์ ๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจอันเป็นปัญหาที่ใหญ่มากได้ และเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งที่เขาสนใจและผู้ปกครองกำลังประสบอยู่ ตลอดจนเป้าหมายทางด้านคุณภาพที่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย ทั้ง ๆ ที่ศูนย์ ๆ มีความตั้งใจจริงที่จะช่วยเหลือเขาเช่นนี้อาจจริงใจ อย่างไรก็ตามโครงการดำเนินกิจกรรมอันมุ่งประโยชน์ต่อชุมชนนั้น บางครั้งก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้เสมอไป

หนึ่งก็เพราะโครงการยังไม่อาจหลุดพ้นไปจากสังคมในระบบใหญ่ได้ ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไข
ปัจจัย และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจเบี่ยงเบนความสำเร็จไปได้ เพราะ เงื่อนไขดังกล่าวบางครั้ง
ก็อยู่นอกเหนือความคาดคิด และไม่สามารถจะควบคุมได้

บทเรียนที่น่าทบทวนและขอเสนอแนะ

การทำงานในลักษณะที่ให้ความช่วยเหลือชาวชนที่ตกอยู่ในความทุกข์ยาก ใน
ขณะเดียวกันก็ได้พยายามที่จะให้ความรู้ ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาความสามารถของเยาวชน ให้สา-
มารถนำไปพัฒนาตนเองและครอบครัวได้ เป็นงานที่หน่วยงานหรือองค์กรทั้งในภาครัฐบาลและ
เอกชนเข้าไปดำเนินการในหลายพื้นที่ โครงการช่วยเหลือเด็กผู้ตกอยู่ในความทุกข์ยากนี้ ก็เป็น
โครงการที่มุ่งให้ความพยายามดังกล่าว ในระยะเวลา 4 - 5 ปีที่โครงการนี้ดำเนินการอยู่ต้อง
ประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ แต่ไม่ใช่โครงการนี้เพียงโครงการเดียวเท่านั้นที่ต้อง
ประสบกับปัญหาที่ความสลับซับซ้อนดังกล่าว ดังนั้นสิ่งที่ควรจะกระทำก็คือก่อนที่จะมีการนำเอาข้อคิด
ผลตลอดจนปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานนี้มาทบทวน เพื่อเป็นบทเรียน และเป็น
แนวทางในการพิจารณาเพื่อเดินทางไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว การทบทวนไปทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา
และการร่วมมือกันศึกษาหาหนทางที่น่าจะเป็นไปได้ในอนาคต จึงน่าที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน
และเป็นบทเรียนที่นักศึกษาแก่หน่วยงาน หรือโครงการใด ๆ ที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน เป็นการทบทวน
เพื่อเข้าใจและเรียนรู้ปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ยังคงคลุมเป้าหมายที่ทางโครงการต้องการเข้าไปดำเนินการด้วย ตลอดจนผู้มีที่อยู่นอกเหนือกลุ่ม
เป้าหมายนี้ นอกจากนั้นสิ่งสำคัญยิ่งก็คือการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความรู้สึกแห่งการ
เป็นเจ้าของโครงการต่าง ๆ และการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น
เห็นส่วนตัว ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงเสมอในการจัดทำโครงการที่มอบหมายให้แก่เยาวชน นอกจาก
นั้นควรจะมีการประเมินผลบทบาทของโครงการตั้งแต่เริ่มต้น และโดยตลอดโครงการเพื่อเป็นหลักประ-
กันความผิดพลาด และจะได้แก้ไขได้ทันเวลาที่ อยากรู้ก็ตามปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ จะมีมากน้อย
เพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ของพื้นที่นั้น ๆ ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นปัญหา
ในอีกพื้นที่หนึ่งเสมอไป การทบทวนบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาจึงควรทำขึ้นสำรวจตรวจสอบสภาพของ
ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ขณะเดียวกันก็เพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินงานต่อไปในอนาคต ดังนั้นการ
ตระหนักรอบรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นโดยรอบด้านและต้องแท้จริงเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่ว่าจะหลีกเลี่ยงได้